

AMALIYOTCHI PSIXOLOG SHAXS VA MUTAXASSIS SIFATIDA

Sadriddinov Suxrob Rustamjonovich

Yangi asr universiteti Pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi,
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Maqolada psixolog shaxsiga qo'yilgan talablar hamda egallashi lozim bo'lgan xususiyatlari va muataxassis sifatida jamiyat hayotidagi o'rni muhokama qilingan. Hamda psixologlarning axloqiy va kasbiy tamoyillari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: imij, amaliyotchi psixolog, kasb, professional, etika, psixologik xizmat.

PRACTICING PSYCHOLOGIST AS PERSON AND SPECIALIST

Sadriddinov Sukhrob Rustamjonovich

New Century University Senior teacher of the Department of Pedagogy,
Doctor of Philosophy in Psychology (PhD)

ABSTRACT

The article discusses the requirements and characteristics of a psychologist, as well as the role of a specialist in the life of society. Also, the ethical and professional principles of psychologists are explained.

Keywords: image, practicing psychologist, profession, professional, ethics, psychological service.

Bugun Yangi O'zbekiston deb atalayotgan mamlakatimizda fan va texnikaga alohida urg'u berib kelinmoqda, xususan prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek "Agar hozir (biron narsani) bilmasalaring, uyat emas! Kurslarga boringlar, 2-3 oymi, o'rganinglar. Agar bugun o'rganmasak, ertaga kech bo'ladi!" degan so'zlari qanchalik xalqni ma'rifatli bo'lishiga yo'l ochmoqda. Xususan psixologiya sohasini rivojlanishiga keng yo'l ochilmiqda, hozirgi vaqta bog'cha va maktablarda, harbiy tashkilot va ta'lim muassasalarida psixolog lavozimini joriy e'tilganligi, universitet

dars soatlariga psixologiya fanini alohida kata fan sifatida o'qitilishi bu ayni paytda bu sohaga berilgan ishonch desak xatto qilmagan bo'lamiz.

Psixologiya XX asr bo'sag'asida fan sifatida shakllana boshlaganida oldiga buyuk maqsadlarni qo'yib insonga, ayni paytda, jamiyatga psixologik xizmat ko'rsatish tizimining muqarrarligini nazariy-ilmij jihatdan asoslab berishga muvaffaq bo'ldilar. Shaxs va uning faoliyatini har tomonlama rivojlantirish muammosiga psixologiyaning amaliy tatbiqiy yo'nalishlari asosida yondashish zarurligi haqida ko'pgina olimlar o'z fikrmulohazalarini bildirganlar va bildirib kelmoqdalar.

Psixologik xizmatning asosiy mazmuni – sog'lom shaxsning o'sishini ta'minlash shaxs rivojlanishidagi turli qiyinchiliklarni korreksiya qilish va kasb tanlash muammosidir. Birinchi bo'lib 1975 yilda Estoniyada psixologik xizmat atshkil etildi. Uning rahbari X.I.Liymets, Yu.L.Serd bo'lib tarbiyasi qiyin o'smirlar uchun ish olib bordilar. Rossiyada I.V.Dubrovina psixologik xizmatning rivojlanishiga juda katta hissa qo'shgan. Har bir davlatning ijtimoiy taraqqiyoti o'sha davlat hududida yashovchi fuqarolarning ijodiy o'sishi va axloqiy potensialiga bog'liq bo'ladi. Jumladan, bu kasb AQShda o'tgan XX asrning 1960 yillarida paydo bo'lib hozirgi zamon psixologiyasidagi asosiy tarmoq hisoblanadi. AQShda 1980 yillarda maktab psixologlarining Milliy assotsiyasi tuzilgan edi. AQShda maktab psixologining markaziy vazifalarida biri o'quvchilarning aqliy rivojlnish sifatini test savollari orqali baholash hisoblanadi. Psixolog B.L.Vulfson Fransiyaning hozirgi vaqtdagi pedogogik muammolarini taxlil qilib yaqin vaqtlargacha test uslubi AQSH va Agiliyadagidek keng tarqalmagan degan fikrni aytadi. Fransiya maktablarida bolaning aqliy faoliyatlari va qobilyatlarini testlar orqali aniqlash o'tgan asrning 70-yillari boshidan boshlaganligi ma'lum. Lekin hozirgi vaqtda odamning faqatgina aqliy faoliyati bilan emas balki shaxs bo'lib shakllanishi jarayonida uni har tamonlama baholashga to'g'ri keladi.

O'zbekistonda psixologik xizmatning tadbiq etilishi. 1989-yilda O'zbekistonda amaliyotchi psixologlarning yetishmasligi sabab Nizomiy nomli TDPUda amaliyotchi psixologloglar tayyorlash fakulteti ochildi. O'zbekistonda psixologik xizmatning rivojlanishida E.G'oziyev, M.G.Davletshen, G.B.Shoumarov, Sh.R.Baratov, E.H.Sattarov, F.S.Ismagilova, Z.T.Nizamova, R.S.Samarov, F,L.Xaydarov, B.R.Qodirov, S.X.Jalilova, va boshqalar fan rivojida o'z hissasini qo'shgan va hozirga qadar o'z izlanishlarini davom ettirmoqda.

Amaliy psixologning faoliyati uning huquqlari va burchlari majmuasi bilan boshqarilib turilishi lozim. U quyidagilardan iborat:

- Psixolog o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi hukumatining xalq ta'limi sohasi bo'yicha qabul qilgan hujjatlariga amal qilgan holda bajarishi shart. Psixolog oliy o'quv yurtining psixologiya sohasini (qisqa kursni) bitirganligini tasdiqlovchi maxsus hujjatga ega bo'lishi lozim.

- Psixologiya fanining eng so'nggi yutuqlaridan xabardor bo'lishi, bolalar psixologiyasi, pedagogik psixologiya, amaliy psixologiyani chuqur bilishi zarur. Diagnostik, psixoprofilaktik, rivojlantiruvchi va psixokorreksion ishlarning hozirgi zamon ilmiy yutuqlariga asoslangan metodlar bilan qurollanishi, xalq ta'limi tizimida doimo o'z malakasini oshirib borishi kerak.

- Muammolar muhokamasida va ular yuzasidan qaror qabul qilishda kasbiy vakolat chegarasidan aslo chetga chiqmaslik ma'qul.

- Shu sohaning mas'ul mutaxassislari tomonidan ishlab chiqilgan qoidalarga rioya qilgan holda barcha ko'rsatmalar va tavsiyalarni qat'iy bajarishi shart.

- Barcha psixologik masalalarni hal qilishda o'quvchi va talaba manfaati, ijtimoiy tarbiya maqsadidan kelib chiqishi zarur.

- Diagnostik va korreksion faoliyat natijalarini sir saqlash, olingan ma'lumotlar sinaluvchilar shaxsiyatiga zarar keltirmasligi, ularni qurshab turgan muhit a'zolari tahlikaga tushmasligi kerak.

Psixolog pozitsiyasining asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

a) pedagog bilan bo'lgan munosabatga ustanovka;

b) pedagoglarni qanday bo'lsa shundayligicha qabul qilishga ustanovka.

v) sub'ekt - sub'ekt munosabatlaridan iborat tenglik va hamkorlik xarakteridagi munosabatlarga ustanovka.

Mana shunday pozitsiya pedagoglar bilan bo'lgan konstruktiv hamkorlikni ta'minlay oladi. Dastlabki kezlarda psixolog o'qituvchilarga o'z yordamini haddan tashqari faollik bilan tiqishtirmasligi zarur. Kamtarona ravishda, agar zarur bo'lsa, yordam berishga tayyorligini ma'lum qilsa, shuning o'zi kifoya. Kimdir darrov hamkorlikka shoshiladi kimdir birozdan so'ng kimgadir umuman psixolog yordami kerak bo'lmaydi. O'qituvchilar bilan ishlashda bolada ro'y berayotgan ijobiy o'zgarishlarga asosan o'qituvchi sababchi bo'layotganini ta'kidlab turishi kerak. Psixologning ishi "soya" da qolishi kerak emas. Shunda u jamoa orasida tan olinadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Boymurodov, N. (2008). *Amaliy psixologiya*. Yangi asr avlodi.
2. Davletshin, M. (2002). Umumiy psixologiya. TDPU.
3. Suyarov, A. (2017). The present condition of tourism in Samarkand, the results of research survey from tourists in region. SCOPE Acad. HOUSE BM Publ. 103, 41–46.
4. Jabbor Usarov. (2019, June). Using Teaching Methods for Development Pupil Competencies. International Journal of Progressive Sciences and Technologies, 15(1), 272-274.
5. Sadiddinov S.R. Qonun ustivorligi-taraqqiyot asosi. "USTOZLAR UCHUN" Respublika pedagoglar jurnali orqali ommalashtirgani uchun taqdirlanadi Dekabr 39-son 1-qism 02.12.2022.
6. Sadiddinov S.R. Turayeva D.R. Psixokonsultatsiya va psixokorreksiya (o'quv qo'llanma). O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2022 yil 25 noyabrdagi 388-sonli buyurug'iga asosan.